

Nr 321.

Av herr **Sjölander m. fl.**, om skrivelse till *Kungl. Maj:t* i fråga om införande av obligatorisk bostadsinspektion för hela riket.

Den, som på närmare håll studerat den fattigare befolkningens bostadsförhållanden, har fått göra verkliga sorgliga erfarenheter. Gång efter annan ha i tidningspressen stått införda skildringar om bostäder, vilka icke på långt när fyllt sin uppgift. De socialt intresserade ha med rätta känt sig upprörda över, att det i vår tid finnes medborgare, som nödgas hålla till godo med så underhaltiga bostäder, som nu verkligen är fallet. Men det är endast i rena undantagsfall, som dåliga bostäder komma under offentlig kritik. De, som nödgas bebo dem, äro oftast individer i en låg och tryckt samhällsställning. De ha i många fall resignerat inför sitt öde. Fattigdomen och armodet ha tystat rösten, som hade rätt att klaga och anklaga. Man har börjat förlora hoppet på något bättre. Därav resignationen. Den fattigare befolkningens bostadsstandard har alltid stått mycket låg, och de senaste åren visa inga nämnvärda förbättringar utan snarare en försämring. Under den s. k. kristiden var det för dyrt att bygga eller att förbättra bostäderna. Därmed måste anstå, tills det blivit billigare tider. Efter »kristiden» följde en svår depressionstid. Då saknades penningar för att förbättra bostäderna. På så sätt ha hyresvärdar och särskilt arbetsgivare, som enligt avtal skola hålla sina arbetare med bostäder, i stor utsträckning undandragit sig en skyldighet, som annars påvilar dem. Svårigheterna på bostadsmarknaden ha också givit dem en trumf på hand. Många hyresgäster och särskilt arbetare, i vilkas löneförmåner som sagt ingå fri bostad, ha måst sätta ned pretentionerna på drägliga bostäder åtskilligt för att icke riskera bli utan tak över huvudet eller bliva utan plats och därigenom mista bostadsförmånen.

Lämna bostadsförhållandena i städerna och andra större samhällen mycket övrigt att önska, så torde det vara ännu sämre ställt på den rena landsbygden, och särskilt i de trakter där det s. k. statarsystemet florerar. Av de snart tusentals statarbostäder, som undertecknad varit i tillfälle att på närmare håll granska, ha endast ett fåtal hållit måttet för ganska blygsamma anspråk. Det har icke hört till ovanligheten, att taken på de sämre bostäderna varit så bristfälliga, att det bokstavligen regnat in över de olyckliga familjerna. Innanfönster ha saknats i ett ganska stort antal bostäder. Sönderslagna fönsterutor ha ersatts med halm, säckar eller klädesträsor. I en s. k. statarbarack voro över 50 procent av glasrutorna spräckta. Upprepade framställningar om nödig reparation föranledde ingen åtgärd från arbetsgivarnas sida. I många bostäder ha väggarna varit ytterst bristfälliga, så att vinden lämnades fritt spelrum,

och snön yrt in i själva rummen. Temperaturen i dylika bostäder har naturligtvis visat åtskilliga köldgrader. Ordentliga trossbottnar saknas oftast. Då arbetarna hos vederbörande dristat göra anmärkningar på dylika bostäder, ha de i regel blivit barskt bemötta och beskyllda för oförnöjsamhet. Passade icke lägenheterna, så gick det an att flytta. Detta är ett mycket vanligt besked.

Bostadsutrymmet är i regel för litet särskilt för de talrikare familjerna. Trångboddhet förekommer därför i mycket stor utsträckning. Det är ej i så sällsynta fall, då hela golvytan hos en barnrik familj nattetid är täckt av bäddar. Hygienens enklaste krav äro här ej på minsta sätt tillgodosedda. Rumsluften blir därför i hög grad osund till synnerligen stor skada för det uppväxande släktet.

Dragiga, kalla, fuktiga och trånga bostäder utgöra en verklig fara för folkhälsan. Det torde icke kunna bestridas, att underhaltiga bostäder lägga grunden till och göra individer, som nödgas bebo desamma, synnerligen mottagliga för allehanda sjukdomar.

De senaste erfarenheterna giva vid handen, att dödlighetsprocenten är nu större på rena landsbygden än i städerna, då förhållandet förut varit omvänt. I städerna har mera blivit åtgjort för bostadshygien än på landet. Detta torde utgöra en förklaring till det nyss nämnda omvända förhållandet. Utgifterna för sjukhusvården i vårt land äro i ständigt stigande. Visserligen har kravet på en bättre sjukhusvård på senare tiden gjort sig mera gällande än förut. Men detta är ej förklaring nog till de stegrade utgifterna. Ofrånkomligt är det faktum, att en bättre bostadshygien medför över huvud taget en förbättrad folkhälsa. Detta i sin tur och ordning medför minskade utgifter för sjukhusvården samt, vad ännu viktigare är, skänker åt vårt samhälle flera arbetsdagar, då den sjuke medborgaren däremot endast är samhället till en börda. Vad båtar det emellertid, att samhället offerar miljoner och åter miljoner åt sjukvården, de skattedragande år för år få sina skattebördor ökade, om ej de viktigaste hindren undanröjas för en verkligt god folkhälsa. Vårt lands läge och bistra klimat kräva präktiga bostäder. De, som ej närmare studerat denna fråga, kunna knappast ana, huru illa det i verkligheten är ställt. Varje skildring av faktiska förhållanden bemötas med misstro och stämplas som obefogade svartmålningar. Dock finnas ej så få vittnesbörd från personer i ämbetsmannaställning, och som avgiva sina berättelser under ämbetsmannans ansvar, såsom provinsialläkare, fattigvårdskonsulenter m. fl. En provinsialläkare i Uppsala län talar bl. a. om, vad han iakttagit, nämligen gamla ruskiga kåkar, belägna så gott som på marken, usla och fuktiga, och han kommer till följande slutsats: »Att tuberkulos skall hava en präktig jordmån i dylika bostäder är ju klart. Det vore väl *en av de största välgärningar*, om en personläkare (ej tjänsteläkare) eller ingenjör finge göra en ordentlig besiktningresa, och sedan Konungens befallningshavande efter de gjorda anmärkningarna ålade de förbättringar, som äro nödvändiga eller absolut utdömde samtliga kåkar.» Till en dylik slutsats kommer en person, som är väl förtrogen med ännu rådande förhållanden, och avgiver sitt yttrande under ämbetsmannans ansvar. Detta är

endast ett enstaka vittnesbörd bland de många. En bidragande orsak till lantarbetarekårens låga sociala ställning är utom allt tvivel dess särdeles låga bostadsstandard. Vårt samhälle är icke betjänat med att hålla arbetaregrupper på flera hundratusentals människor nere genom usla bostadsförhållanden. Människomaterialet är för dyrbart och bör i stället väl vårdas. Däri ligger hela nationens styrka. En god bostadsstandard har icke blott betydelse från fysisk synpunkt utan verkar också moraliskt höjande.

Inom familjer med låg bostadsstandard uppstå lätt misshälligheter, då de rent yttre betingelserna saknas för att göra hemmet trevligt och tilldragande. Hemmet blir icke den plats, där vila och förströelse kunna vinnas efter en tung arbetsdag. Barnens uppfostran försvåras i hög grad och någon verklig kärlek till hem och hembygd kan icke uppstå. Det djupa missnöje, som finnes inom hela arbetargrupper och icke minst inom lantarbetarekåren, bottnar kanske djupast i dåliga bostadsförhållanden. Bostadens betydelse för hemmet och arbetsuppgiften kan icke nog understrykas. Så fort en samhällsgrupp når en förbättrad social ställning, avspeglar sig detta också i en förbättrad bostadsstandard. Det är icke alltid säkert, att rena bekvämlighetsskäl härvidlag varit avgörande utan fastmer en skärpt ansvarskänsla för familjen och särskilt barnen.

Säkerligen hade i vårt land kunnat göras oändligt mycket mera för en betydligt högre bostadsstandard, än nu varit fallet, såvida icke intresse och förståelse saknats hos vederbörande för medmänniskornas krav på trevnad. Vårt land är ju i det lyckliga läge att äga oerhörda tillgångar på byggnadsmateriel. Dessa borde mera utnyttjas till hela folkets åtnad och ej, såsom nu varit fallet, då endast fåtalet dragit största nyttan av desamma. Men naturatillgångarna böra vara hela folkets egendom. Som en allmän regel torde gälla, att arbetsgivarna inom industrien i väsentligt högre grad behjärtat arbetarnas krav på drägliga bostäder jämförda med lantarbetsgivarna. Att även enstaka lantarbetsgivare i detta avseende gjort sin plikt, skall icke förnekas utan tacksammt erkännas, men detta hör som sagt mera till undantagsfallen. Stort sett, ha lantarbetsgivarna försummat sin arbetarstams bostadsfråga. Vad som nu har felats och underlåtit i berörda avseenden, bör rättas till och gottgöras. Det står i arbetsgivarnas förmåga, blott viljan ej fattades. Där den funnits, har verkligen ett gott arbete blivit nedlagt. I de kollektiva avtalen mellan vederbörande organisationer på jordbrukets område stå visserligen bestämmelser intagna om bostäderna för lantarbetarna. Men dessa bestämmelser ha visat sig ganska verkninglösa, enär uppfattningarna om vilka bostäder, som kunna anses sunda, varit mycket delade. Avgörandet av en dylik fråga bör därför ligga i kompetenta och opartiska händer och hos män, som handla under ämbetsmannans ansvar. All hittillsvarande bostadsinspektion av s. k. hälsovårdsnämnder har visat sig vara fullständigt ineffektiv. Då riksdagen senast hade att behandla en fråga av ovan berörd art, hänvisades till nämnda hälsovårdsnämnder. Inom de flesta församlingar fungerar komunalnämnden som hälsovårdsnämnd och endast i mera undantagsfall särskilt valda hälsovårdsnämnder.

Uppgiften som hälsovårdsnämnder ha kommunalnämnderna i regel tagit mycket lättvindigt, och i en mängd fall ha de varit fullständigt främmande för uppdraget. Sammansättningen av kommunalnämnderna giva också anledning befara, att de i regel ej äro lämpliga för uppgiften, emedan många gånger de enskilda ledamöterna äro part i sak. I de flesta fall inneha ännu arbetsgivarna och med dem närstående och likatänkande majoriteten inom kommunalnämnderna. Under dylika omständigheter är alldeles uppenbart, att »hälsovårdsnämnden» det vill säga kommunalnämnden, ser åtskilligt mellan fingrarna i en massa fall, då annars ett ingripande från deras sida varit befogat och av behovet påkallat. Arbetsgivarekommunalnämndsledamöterna beivra icke gärna missförhållanden, för vilka de själva bära skulden och ansvaret.

Kommunalnämndernas intressen ligga i regel åt annat håll, och någon egentlig inspektion av underhaltiga bostäder från deras sida torde höra till rena sällsyntheterna. Initiativet till ett ingripande torde lika sällan utgå från kommunalnämnderna själva. Den allmänna uppfattningen bland dem torde vara, att frågan om bostadshygien faller utanför ramen av deras egentliga uppgift.

Uppenbart är, att under dylika omständigheter kommunalnämnderna som hälsovårdsnämnder ej i tillräcklig grad fylla en viktig uppgift. Därom bära också massor av hälsovådliga bostäder ett kraftigt vittnesbörd.

Nuvarande svårigheter på bostadsmarknaden såväl i stad som på landsbygden bära icke motivera en neutral hållning från statsmakternas sida rörande hälsovådliga bostäder. Fastmera motivera nuvarande bostadsförhållanden ett ingripande, då verklig anledning finnes att befara, att till bostäder användas ytterst bristfälliga byggnader, och därmed uppenbar och omedelbar fara för folkhälsan föreligger. Men staten måste ha till hjälp en funktion, som har till huvuduppgift att vaka över att enklaste och ofrånkomliga krav på bostadshygien bliva fyllda, en funktion, som handlar under ansvar. Så är icke nu förhållandet. Det är av nöden, att statsmakterna skyndsammast möjligt ingripa samt bringa ordning och reda i bostadsfrågan i hela dess vidd samt genom statlig inspektion utdöma bostäder, som utgöra verklig fara för folkhälsan.

Med anledning av vad ovan är anfört anhålles vördsamt,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning angående möjligheterna av att för hela riket införa bostadsinspektion såsom obligatorisk institution samt för riksdagen framlägga förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 26 januari 1924.

Oscar E. Sjölander.

Allan Andersson.

K. A. Borg.